

Uczestnictwo w wyborach do organów władzy publicznej – prawo czy obowiązek?

dr Magdalena Arczewska

Debata w ramach programu Specjalistycznego Uniwersytetu Trzeciego Wieku 7 maja 2015r.

Społeczeństwo obywatelskie

- Społeczeństwo obywatelskie obejmuje oddolną działalność obywateli, jak i działalność organizacji pozarządowych, wspólnot lokalnych i samorządowych, nieformalnych grup i ruchów społecznych
- Społeczeństwo obywatelskie to społeczeństwo, w którym istnieją aktywni, myślący o interesach społeczności obywatele, zależności polityczne oparte na zasadach równości i stosunki społeczne polegające na zaufaniu i współpracy [Robert Putnam]

System i zasady prawa wyborczego

System wyborczy

- Demokratyczny system wyborczy to całokształt prawnych i pozaprawnych reguł określających sposób przygotowania, przeprowadzenia i ustalenia wyniku wyborów
- Wybory do organów władzy publicznej stanowią jeden z fundamentów demokratycznego państwa prawnego

Zasady prawa wyborczego na Prezydenta RP (czteroprzymiotnikowe)

- Zasada powszechności
- Zasada równości
- Zasada bezpośredniości
- Zasada tajności głosowania

Zasady prawa wyborczego do Sejmu

(pięcioprzymiotnikowe)

- Zasada powszechności
- Zasada równości
- Zasada bezpośredniości
- Zasada tajności głosowania
- Zasada proporcjonalności

Zasady prawa wyborczego do Senatu

(trójprzymiotnikowe)

- Zasada powszechności
- Zasada bezpośredniości
- Zasada tajności głosowania

Zasada powszechności

- Określa krąg podmiotów, którym przysługują prawa wyborcze. Zgodnie z nią wszystkim obywatelom państwa powinno przysługiwać co najmniej czynne prawo wyborcze

Zasada równości

- Oznacza, że jednemu wyborcy nie może przysługiwać większa liczba głosów niż innym, żaden wyborca nie może też głosować w imieniu innych

- Zasada ta wymaga, aby głos każdego wyborcy miał tę samą siłę i w tym samym stopniu wpływał na wynik wyborów

Zasada bezpośredniości

- Oznacza, że wyborca oddaje swój głos na osobę lub osoby, które mają zostać wybrane, a więc objąć mandat obsadzany w drodze danego głosowania – wyborca decyduje bezpośrednio o składzie organu przedstawicielskiego

Zasada tajności głosowania

- Oznacza zagwarantowanie każdemu wyborcy, że treść jego decyzji wyborczej nie będzie mogła być ustalona i ujawniona

Zasada proporcjonalności

- Oznacza, iż każda z partii otrzymuje mandaty w stosunku proporcjonalnym do liczby uzyskanych głosów

Próg wyborczy

- W Polsce stosowany jest mechanizm progu wyborczego, który zapobiega nadmiernemu rozdrobnieniu izby
- W wyborach do Sejmu stosuje się próg 5% głosów w skali kraju dla partii i dla komitetów wyborczych oraz 8% w skali kraju dla koalicji
- Organizacje mniejszości narodowych mogą w tym zakresie korzystać ze zwolnienia
- W wyborach do Senatu wybór następuje w okręgach jednomandatowych

Frekwencja wyborcza

- Frekwencja wyborcza w Polsce należy do najniższych w Europie
- W pierwszych wolnych wyborach w 1989 roku, zaledwie 62% rodaków oddało swój głos, aby zadecydować o kształcie porządku politycznego w Polsce
- W wyborach parlamentarnych 2011 roku wzięło udział 48,9%, co daje 42 miejsce w Europie

Wybory prezydenckie 2015

- W niedzielę 10 maja 2015 roku w Polsce odbędą się wybory prezydenckie
- Jeśli żaden z kandydatów nie uzyska tego dnia większości głosów, druga runda wyborów odbędzie się 24 maja 2015 roku
- Lokale wyborcze będą otwarte w godzinach od godziny 7 do godziny 21

Wybory na Prezydenta RP 2015

Prezydent RP

- Prezydent jest najwyższym przedstawicielem Rzeczypospolitej, czuwa nad przestrzeganiem Konstytucji, stoi na straży suwerenności i bezpieczeństwa państwa oraz nienaruszalności i niepodzielności jego terytorium
 - w polityce zagranicznej mianuje i odwołuje ambasadorów, za zgodą parlamentu ratyfikuje umowy międzynarodowe
 - jest zwierzchnikiem sił zbrojnych
 - w procesie ustawodawczym posiada prawo weta, do odrzucenia którego potrzebna jest w Sejmie większość 3/5 głosów
 - może występować z inicjatywą ustawodawczą

- nadaje obywatelstwo oraz odznaczenia państwowe
- Urząd prezydenta można sprawować wyłącznie przez dwie kadencje

Wybory na Prezydenta RP 2010

- W wyborach na Prezydenta RP w 2010 roku frekwencja wyniosła w I turze 54,94%, w II turze 55,31% i była ona wyższa od frekwencji z wyborów prezydenckich w 2005 roku o blisko 5% (49,74% oraz 50,99%)
- Najwyższą frekwencję w Polsce w województwie odnotowano na Mazowszu – wyniosła 61,55%
- Najwyższą frekwencję w Polsce w mieście powyżej 250000 mieszkańców odnotowano w Warszawie – wyniosła 66,91%

Wybory do Sejmu i Senatu 2015

Wybory parlamentarne 2015

- Zgodnie z art. 98 ustęp 2 Konstytucji RP *Wybory do Sejmu i Senatu zarządza Prezydent Rzeczypospolitej nie później niż na 90 dni przed upływem 4 lat od rozpoczęcia kadencji Sejmu i Senatu, wyznaczając wybory na dzień wolny od pracy, przypadający w ciągu 30 dni przed upływem 4 lat od rozpoczęcia kadencji Sejmu i Senatu*
- Wybory parlamentarne odbędą się pomiędzy 9 października a 7 listopada 2015 roku

Sejm RP

- Sejm to pierwsza izba (izba niższa) polskiego parlamentu
- Składa się on z 460 posłów wybieranych w wyborach powszechnych, równych, bezpośrednich i proporcjonalnych, w głosowaniu tajnym
- Kadencja Sejmu, zgodnie z Konstytucją trwa 4 lata (od dnia pierwszego posiedzenia nowo wybranego Sejmu i trwa do dnia poprzedzającego dzień zebrania się Sejmu następnej kadencji)

Sejm RP – funkcja ustawodawcza

- uchwalanie ustaw i uchwał i (pozwala to określić podstawowe kierunki działalności Państwa)
- w drodze ustawy Sejm upoważnia Prezydenta do ratyfikowania i wypowiedziania niektórych umów międzynarodowych
- funkcję ustrojodawczą - stanowienie norm konstytucyjnych, najważniejszych i podstawowych dla systemu prawa w Polsce

Sejm RP – funkcja kreacyjna

- bezpośrednie powoływanie i odwoływanie organów konstytucyjnych Państwa oraz osób, które wchodzi w skład tych organów
- udzielanie wotum zaufania Radzie Ministrów, a w przypadku uchwalenia wotum nieufności szczególnym prawem do samodzielnego powołania rządu
- Sejm wybiera i powołuje na stanowiska RPO, RPD, GİODO, Sędziów TK, członków KRS, KRRiT, RPP, Rady IPN, Prezesa NIK, NBP, członków Trybunału Stanu

Sejm RP – funkcja kontrolna

- Sejm (wraz z Senatem) sprawuje kontrolę nad działaniem władzy wykonawczej
- funkcja kontrolna odnosi się do rządu i podporządkowanej mu administracji - polega na możliwości samodzielnego ustalania przez Sejm stanu faktycznego w sprawach dotyczących rządu i podporządkowanej mu administracji i porównywania go ze stanem nakazanym przez prawo

- może dotyczyć kontroli polityki prowadzonej w danej dziedzinie (np. polityki zagranicznej)
- jednym z istotnych instrumentów kontroli rządu przez Sejm jest prawo uchwalenia konstruktywnego wotum nieufności wobec rządu lub wotum nieufności wobec konkretnego ministra

Senat RP

- Senat to druga izba (izba wyższa) polskiego parlamentu
- Składa się on z 100 senatorów wybieranych w wyborach powszechnych, bezpośrednich, w głosowaniu tajnym w jednomandatowych okręgach wyborczych
- Kadencja Senatu, zgodnie z Konstytucją trwa 4 lata rozpoczyna się i kończy wraz z kadencją Sejmu
- Bierne prawo wyborcze przysługuje w wieku 30 lat

Senat RP - istotne kompetencje

- zatwierdzanie ustaw uchwalanych przez Sejm
- prawo inicjatywy ustawodawczej
- wyrażanie zgody na zarządzenie przez Prezydenta referendum ogólnokrajowego
- wyrażanie zgody na powołanie przez Sejm Prezesa NIK, IPN, UKE oraz RPO, GIODO, RPD
- podejmowanie uchwał w sprawie przyjęcia lub odrzucenia sprawozdania KRRiT, TK, Pierwszego Prezesa SN, RPO, RPD, Prezesa IPN

Wybory parlamentarne 2011 - frekwencja w Polsce

- W wyborach do Sejmu i Senatu w 2011 roku frekwencja wyniosła 48,92% i była ona niższa od frekwencji w wyborach parlamentarnych w 2007 roku o blisko 5%
- Frekwencja w miastach: do Sejmu wyniosła 54,52%, do Senatu wyniosła 53,20%
- Frekwencja na wsi: do Sejmu wyniosła 42,42% do Senatu wyniosła 42,43%

Wybory parlamentarne 2011 - frekwencja w Warszawie

- Najwyższą frekwencję w Polsce w mieście na prawach powiatu odnotowano w Warszawie –do Sejmu 67,75%, do Senatu 67,69%
- Najwyższą frekwencję w Polsce na szczeblu gminy odnotowano w dzielnicy Wilanów – do Sejmu 76,81%, do Senatu 76,79%

Wybory parlamentarne 2011 - 22% posłowie 60+

- W przedziale wiekowym 60-69 lat wybrano 66 posłów (23 kobiety, 43 mężczyzn)
- W przedziale wiekowym powyżej 70 lat wybrano 3 posłów (1 kobietę, 2 mężczyzn)
- Najstarszy kandydat miał 83 lata
- Najstarsza kandydatka miała 78 lat

Wybory parlamentarne 2011 - 32% to senatorowie 60+

- W przedziale wiekowym 60-69 lat wybrano 27 senatorów (4 kobiety, 23 mężczyzn)
- W przedziale wiekowym powyżej 70 lat wybrano 5 senatorów (1 kobietę, 4 mężczyzn)
- Najstarszy kandydat miał 82 lata
- Najstarsza kandydatka miała 82 lata

Niekorzystne trendy

- Z badań wynika, że w grupie obywateli podejmujących najważniejsze dla demokratycznej wspólnoty decyzje niedoreprezentowane są w systematyczny sposób duże grupy społeczne: **kobiety, ludzie młodszy i najstarszy, mniej zamożni, gorzej wykształceni, mniej aktywny religijnie.**

Najlepszy wybór to świadomy wybór!

- Warto śledzić prace polityków – wybranych posłów i senatorów oraz Prezydenta RP również po wyborach. Można korzystać z oficjalnych stron internetowych:
 - sejm.gov.pl
 - senat.gov.pl
 - prezydent.pl

Kontrola obywatelska - Latarnik

www.latarnikwyborczy.pl

- **Latarnik Wyborczy to aplikacja umożliwiająca wyborcom porównanie własnych poglądów politycznych z programami kandydatów startujących w wyborach prezydenckich**
- Latarnika Wyborczego stworzyło Centrum Edukacji Obywatelskiej narzędzie wykorzystywane przy okazji wszystkich wyborów powszechnych (z wyjątkiem samorządowych) od 2005 roku
- Latarnik Wyborczy wpisuje się w nurt działań zachęcających do świadomego głosowania, aby decyzje podejmowane przez obywateli przy urnach były przemyślane i odnosiły się do programów wyborczych kandydatów. Aplikacja nie promuje żadnych kandydatów, partii, komitetów, ani żadnych konkretnych poglądów politycznych

Kontrola obywatelska - Stowarzyszenie 61 www.mamprawowiedziec.pl

- Celem Stowarzyszenia 61 jest dostarczanie obywatelom informacji o osobach pełniących wybieralne funkcje publiczne
- W serwisie MamPrawoWiedziec.pl prezentowane są dane o doświadczeniu zawodowym i społecznym, poglądach, aktywności i stanie majątku posłów, senatorów, posłów do Parlamentu Europejskiego oraz kandydatów na te funkcje
- Przed każdymi wyborami kierowane są do kandydatów kwestionariusze zawierające zestaw pytań o ich kompetencje, poglądy i cele strategiczne

- Po wyborach kontynuowane są badania poglądów wśród osób wybranych na funkcje

Kontrola obywatelska - Program Masz Głos Masz Wybór

- **Akcję Masz Głos, Masz Wybór** organizują Fundacja im. Stefana Batorego oraz partnerzy: Centrum Promocji i Rozwoju Inicjatyw Obywatelskich OPUS, Pracownia Zrównoważonego Rozwoju, Pracownia Badań i Innowacji Społecznych Stocznia i Stowarzyszenie Aktywności Obywatelskiej BONA FIDES.
- ogólnopolska akcja angażująca obywateli oraz władze do dialogu i współpracy, ponad podziałami i sympatiami politycznymi
- Przypominanie, że mieszkańcy mają głos, nie tylko podczas wyborów.
- Pokazywanie jakimi sposobami można wpływać na decyzje władz i kształtować najbliższe otoczenie

Pytania do dyskusji

- Dlaczego Polacy nie głosują?

- Jakie konsekwencje ma lub może mieć brak reprezentacji różnych grup w wyborach?
Czym to grozi? Jak temu zapobiegać?
- Czy partie polityczne korzystają z bierności wyborczej Polaków, w szczególności z bierności niektórych grup?
W jaki sposób?
- Czy uczestnictwo w wyborach to jedyny przejaw aktywności obywatelskiej? Jeśli nie, to jakie są inne tego przejawy?
- Jak uświadamiać obywateli?
- Czy świadomy obywatel może być bierny w wyborach? Czy społeczeństwo bierne w wyborach to społeczeństwo obywatelskie?